

DIE DEUTSCHE LUFTRÜSTUNG 1933—1945

(Bernard & Graefe Verlag, Koblenz, Band 1. 1985., Band 2. 1986., Band 3. 1987.)

1985-ben a Bernard & Graefe nyugat-német kiadó igen figyelemreméltó könyvvel lepte meg nemcsak a repülés iránt érdeklődők táborát, hanem a repülés történetével foglalkozó szakembereket is.

Heinz J. Nowarra neve nem ismeretlen a repüléstörténettel foglalkozó magyar szakemberek körében. A neves német repülőszakíró 1958-tól kezdve a mai napig több mint hetven könyv és kiadvány szerzője, valamint társszerzője.

Az író első legjelentősebb összefoglaló munkája a Karlheinz H. Kens-szel közösen publikált és 1961-ben Münchenben megjelent „Die deutschen Flugzeuge 1933—1945”. Ez a mű adott először rendszerezett és átfogó képet a német repülőgépeknek a második világháborút megelőző, valamint a háború alatt épült típusairól és ezek teljesítményeiről. A több mint huszonöt éve megjelent mű iránti nagy érdeklődést bizonyítja, hogy már 1964-ben napvilágot látott a második kiadás. 1968-ban a harmadik, 1972-ben a negyedik, végül pedig 1977-ben az ötödik kiadásban is megjelent ez a munka.

A „Die deutsche Luftrüstung 1933—1945” című művet négy kötetre tervezte a szerző és a kiadó. Ebből az első kötet 1985-ben jelent meg 256 oldal terjedelemben. Az igen nagy szakmai felkészültséggel megírt könyv az 5. oldalon levő tartalomjegyzéken, az előszón és az azt megelőző bevezető „megjegyzésen” kívül több részből áll.

Az olvasót a 8. és 9. oldalon található mutató igazítja el a kötetben szereplő egyes repülőgéptípusokról. Rövid összefoglalás van a 10. oldalon a német repülőiparról. Részletes táblázat található a repülőgépszármazékokat, valamint repülőgépmotorokat és légszavarkat gyártó és javító cégekről a 11. oldaltól a 13. oldalig bezárólag. Német polgári és hadirepülőgépek egyéni jelzésrendszeréről a 14. oldaltól talál az olvasó útmutatást. Különböző rövidítések magyarázatát tartalmazza a 19. oldal. Igen figyelemreméltó a 20., 21., és 22. oldalakon a RLM (Német Birodalmi Légügyi Minisztérium) GL/C listáját bemutató táblázat a különböző üzemek által épített típusok számozásairól. A német szakkifejezések angol nyelvű megfelelőit a 23. oldalon, a 24. oldalon pedig az angol mértékegységekre való átszámítások táblázatait találhatjuk. A 24. oldaltól 27. oldalig bezárólag a német szakkifejezések francia és spanyol megfelelő szavait tartalmazza. A SI mértékegységrendszerre való átszá-

mításról a 28., a felhasznált irodalomról pedig a 29. oldalon levő kimutatás alapján tájékozódhat az olvasó.

Tulajdonképpen a különféle repülőgépek, illetve repülőeszközök részletes ismertetése a 31. oldalon kezdődik az Allgemeine Elektrizitätsgesellschaft (AEG) kísérleti helikopterével. Igen érdekesek Darmstadt és München műszaki egyetemének repülőgéptanszékei napvilágot látott repülőgéptípusok is. A nagy repülőgépgyártó üzemek sorát az Arado Flugzeugwerke GmbH repülőgéptípusai nyitják meg a 38. oldalon. Figyelemre méltó, hogy az ismertetés nemcsak a szériában épült változatokkal, illetve az egyes kísérleti példányokkal, hanem az építésre nem került tervekkel is megismerteti az érdeklődőket. Nagyon érdekesek a repülőgépmotorjairól híres Bayerische Motoren-Werke GmbH saját gázturbinás hajtóműveire tervezett vadász és bombázó repülőgéptervei is. Igen nagy részletességgel foglalkozik a szerző a Dornier Werke GmbH által tervezett és épített repülőgépekkel. Dícséretes az a tény, hogy nemcsak az 1933-tól kifejlesztett változatokat ismerteti a kötetben. Mint ahogy a géptípusok egy része különféle változatok továbbfejlesztése volt, így nagyon helyesen az alaptípusok is belekerültek a típusleírásba. Például így került ismertetésre a Dornier Do—11 típusjelzésű kétmotoros bombázó is, amely első repüléseit 1932 májusában végezte. Részletes ismertetést találhatók a Dornier Do—215 sorozatról. Ennek B változatú példányából a magyar légierő távolfelderítő osztálya is használt több gépet 1942-től. Igen jól áttekinthető a 219. oldalon található táblázat, amely a Dornier Do—17, Do—215, Do—217, valamint a Do—317 típusok alváltozatainak technikai adatait tartalmazza. Táblázat foglalja össze végül a kötetben szereplő repülőgéptípusok alváltozatainak harcászati-technikai adatait. Végezetül a kötetet 149 repülőeszköz képének, valamint 136 háromnézeti rajzának tartalomjegyzéke zárja.

A munka második kötetét 1986-ban jelentette meg 280 oldal terjedelemben a Bernard & Graefe Verlag. Tartalmi felépítésben a kötet hasonlít az első kötethez, nem szerepelnek viszont benne azok a rövid összefoglaló fejezetek, amelyek a német repülőiparról, a német polgári és hadirepülőgépek jelzésrendszeréről, valamint a különféle üzemek által épített típusoknak GL/C listájáról tájékoztatnak.

E kötetben az Erla, F. A. G. Hamburg, F. A. G. Stettin, Flugtechnische Fachgruppe

München, Flugtechnische Arbeitsgemeinschaft Chemnitz, Fieseler, Flettner, Focke-Achgelis, Focke-Wulf, Gerner, Gotha, Haessler-Villinger, Haessler-Haller, valamint Heinkel típusjelzésű repülőeszközökről kap az olvasó részletes tájékoztatást.

Csakúgy, mint az első kötetről, a második kötetről is dicsérettel lehet nyilatkozni. Nagyon alapos munkát végzett a szerző. Különösen a Heinkel-fejezet készlet elismerésre. A mindenre kiterjedő, alapos ismertetés nemcsak a megépült szériaváltozatokra érvényes, hanem az 1942-től 1945-ig napvilágot látott tervekre is, amelyeknek gyakorlati kivitelezésére nem került sor.

1987-ben jelent meg a harmadik kötet 276 oldal terjedelemben, ugyancsak az említett kiadó gondozásában. E kötet felépítésben teljesen megegyezik a második kötettel: a különféle repülőeszközök ismertetése a Heischel Flugzeugwerke A. G. típusok bemutatásával indul, majd a továbbiakban a Horten, Hüffer, Hütter, Junkers, Flugzeugbau Kiel, Klemm, Lippisch, Messerschmitt repülőeszközök részletes ismertetése következik. Az eddigi dicséretet erre a kötetre is érvényesek, minden területen. Sajnálatos, azonban hogy az igazán impozánsan

összeállított Me—210 sorozatban a 221. oldalon a „Messerschmitt Me—210 C-Reiche” alatt téves információt kap az olvasó: nem említi a könyv azt a 270 db Me—210 Ca—1 típusjelzésű rombolót, amelyek 1942 december és 1944 november között a Dunai Repülőgépgyár Rt. üzemében épültek. Ez a leggazdagabban illusztrált kötet, 227 fotót és 229 rajzot tartalmaz.

Figyelemreméltó, hogy a nyomdatechnikai-
lag is magas színvonalat produkált a kiadó, bár egy-két fotó nem mondható sikeresnek. Így a második kötet 19. és 76. képe, valamint a harmadik kötet 202. és 212. képe minőségileg nem megfelelő.

Mindent összegezve, mind a három kötet mind szakmailag, mind nyomdatechnikailag magas színvonalat képvisel a repüléssel foglalkozó szakirodalomban.

Heinz J. Nowarra nagy gonddal megírt kiváló munkája jelentősen gyarapítja az adott témakörben ismereteinket. E mű nem csupán a különféle repülőgéptípusok iránt érdeklődő olvasók tájékoztatására szolgál, hanem a repüléssel és a repülés történetével közvetlenül, vagy közvetve kapcsolatban lévő szakemberek számára is nélkülözhetetlen, alapvető adattár.

Kováts Lajos

DAVID LITTLEJOHN

FOREIGN LEGIONS OF THE THIRD REICH, VOL. 3. (Albania, Czechoslovakia, Greece, Hungary and Yugoslavia)

(*R. James Bender [kiad.], San Jose [California], 1985. 319 o.*)

A második világháború idején a németek oldalán harcolt önkéntesek, különböző rendfenntartó, biztonsági stb. alakulatok egyenruházatát, jelvényeit, kitüntetéseit bemutató könyv első kötete 1979-ben látott napvilágot, ez a norvégiai, dániai, franciaországi vonatkozásokat tárgyalta. Az 1981-ben megjelent 2. kötet belga, angol, holland, olasz, spanyol anyagot mutatott be. Az 1985-ben kiadott 3. kötet albániai, csehszlovákiai, görögországi, jugoszláviai vonatkozásokat is ábrázol. Érdekes a fasiszta Szlovákia, Horvátország hadseregeinek, munkaszervezetének, légierjének, csendőrségének stb. viszonylag részletes — más helyütt eddig nagyobbrészt nem közölt anyagok alapján való — ismertetése. Több kö-

zölt jelvény valószínűleg unikális példány, még csehszlovákiai, jugoszláviai múzeumok, magángyűjtemények anyagában sem szerepel.

Minket, magyarokat, természetesen leginkább a Magyarországot bemutató rész érdekelt. Ez a harmadik kötetben a legerjedelmesebb szakasz. A kötet előszavában egy sor szakembernek, neves gyűjtőnek mond köszönetet a szerző. Külön kiemeli azt a segítséget, amit John Trenkától és Zoltán V. Kőrössytől kapott a magyar rész megírásához, annak illusztrációs anyagához stb. A könyv már az első átnézéskor nagy csalódást okozott. Az eddigi kötetek tematikája alapján várható lett volna, hogy olyan téma kerül részletesebb bemutatásra, amiről eddig még alig jelent meg